

JURNAL

ПЕНТРЪ ПЕШИНДИПЕА ШТИНЦЕЛОРЪ НАТЪРАЛЕ ШИ ЕСАКТЕ, ÎN TOATE KLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pediceats

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 4.

(Anul al 3-lea)

București

30 Ianuarie, 1858.

Копирдеа. Змнтипеа ин рапортъл еї кь квестіоніле жєрідиче.— Омлѣ.

Zmintipea în raportul ei кь квестіоніле жєрідиче.

III.

Hallucinațiunea shi Illusiunea.

Sintă fante în lumea aceasta, care se pară foarte simple omului de pîndă, mi sintă în sine foarte complicate. Ce e mai simplu de kîlă, kîndă vede cine-va un lăcră кь okii săi? Ce e mai sursă pentр un om de pîndă de kîlă kîndă zice: amă vâzăt кь okii mei proprii, să kьtare amă azită кь zrekіle mele proprii? Pentр dînsul, organelle simțurilor konstituе trîbnalul din cea din zrmъ instanț, fьrь a-pelacie, a kьzia hotăriri sintă nerevoabile. Dară omul care se rîndeste kîtșmi de pîndă la operațiunile intelektuale ale vieții sale, va vedea кь mirare кь нэ e așa mi кь trîbn-

nalul simțurilor noastre греште, ca mi multe ale trîbnale în lume, mi va fi siită a'ui zice: кь нэ poate să fie așa прекумă 'mi a arătat simțurile mele; лăкрă нэ poate să fie прекумă mi' a arătat okii mei fiindă—кь este peste pîntъ, este o kontraziçere, un lăcră care нэ'mi intră în capul meș, дакь intrădevърă арă fi лăкрă așa кьмă 'лă amă vâzăt кь okii miei. Kîndă, supе esemul, ть презмьлă кьtre seară pe marșin а un lăcră mi vâză кь în mintul sfîndirei Soarelă, se kьfîndъ Soarele în lăcră, atъnчi почі zice кь «кь okii mei amă vâzăt кь Soarele а kьzăt în lăcră» Dară

inteliyenca mea îmi zice: кь нэ poate fi ama, fiindă-кь амă кьзлатă toatэ noantea în лакă шî n'amă dată neste Soape, ničî neste вр'о зрмэ а ретъшигеі лă; apoi mîine dimineauэ възîндă iarşîi Soarele strъlzîndă în черă, мэ întrevă: кэмă se poate сь se ridice iarşîi Soarele în черă dakъ aseарь а кьзлă în лакă? Astэ sim-плэ конквзисне логикъ мэ siemte а zice кь okii meі m'a înşelată, kindă mi s'a năpstă кь възă scapa, Soarele кьзîндă în лакă. Dară кэмă? Oare шî okii meі poate сь мэ înşеле? Nerpeşită! Eatэ знă pezlată trîstă алă ачестеі ničî analize, dară foapte trebşînciosă; este pentрэ mine знă mare progresă кь амă аflată ачеста; işvesă mi 'mî плакă okii meі, dară 'mî плаче аdevърлă înkъ maі mălă. Dară знде сь каstă акэмă ачестă аdevърă? Пнэ акэмă mie-амă înkînsită кь 'mî întрэ prin пордиле simşirioră mеле, dară dakъ амă аflată акэмă кь шî simşirile нэ sîntă sigре, ne çine se мэ peazemă de акэмă înainte? Dakъ trîşnală okioră meі мэ înşеалэ, знде voiă da о апе-лаçіне? Знде voiă кьзта аdevърлă?— Eatэ знде! În tine keарă, dară нэ în okii копнлăи тă, çi în okii snipitlăи тă, în okii paçіneі tale!— Eatэ trîşmălă ideioră as: nra mate-riei! Eatэ знă argămentă нăoă, кь opî-че nasă каре facemă în mizлоклă ачестеі лămî materiale de каре sîntemă înkopîçpaçî, ne adăче aminte кь аdevърpata esistîнэ а noastрэ are рьдъçina eі în лămea ideală шî кь рîлă çелă limpede алă simşirioră noastре аdevърpate, кь каре ne nătrîmă, кьрче дîn ачелă izvoră înală, snipit-ţală, каре varşă lăidăлă лă de лămîнэ шî de inteliyençă, ne ачестă nămîntă, în inima o-мăлăи.—

Eatэ кь printр'ачеастэ микъ анализ амă ажănsă ла знă pezlată psîxологикă foapte im-портantă, адекъ кь pentрэ а dobîndi оарешî-каре simşiri dîn лămea estepioră, нэ е de а-жănsă ка сь priimeaskă о impresіone аналогă prin simşirile mеле, çi trebşе кь ачеастэ im-presіone сь fie kombinată кь о опораçіне логикъ, шî kindă amîndоz sîntă în armoniă, tok-маі азнчî поçîş сь хотърьскă кь simşirile mеле miaă komşnikată знă че аdevърpată, кь esistă în-тр'adeвърă ачестă лăкрă în лămea dîn афарă, преkэмă mî'лă арълатă okii meі, saă кь esistă

întр'adeвърă знă obiekă kape а prodăşă şnetă che л'amă simşită prin şpekіe mеле, saă кь esistă întр'adeвърă знă obiekă реалă, каре амă simşită кь'лă nîнvesă кь deçetele mеле. Dară kindă, dîn kontra, inteliyenca mi paçіneа mea îmi zikă кь нэ poate сь fie ama кэмă амă sim-şită prin organelе simşirioră mеле шî кь а-çeste simşiri m'aă înşelat, азнчî шtie кь am fost сьz domniea амăçitoare а знеі lăzîşni saă Hal-lucinaçіune. Aіçî trebşе сь deosebim întре Illu-siune шî Hallucinaçіune.

Ла Illusiune, oriçina saă каzа eroareі (грешелеі) нэ este în organelе simşirioră, çi în inteliyenca noastрэ; ne kindă ла Hallucina-çіune, oriçina eroareі este keарă în organelо simşirioră noastре. Сь esplikămă ачеста.

Noi ştimă кь Soarele сь şî nămîntăлă змăлă, dară oamenii de pîndă zikă кь Soarele змăлă шî nămîntăлă сь, кьçî «аша аă възтă.» Ла ачешî oamenі, каzа грешелеі нэ е în sim-şală vedereі, çi în inteliyençă; кьçî keарă noă, okii nostrii zikă кь е аша; însă inteliyenca zиче кь asta este нămaі о lăzîşne ontikă, întokmaі кэмă este о lăzîşne optikă, kindă змăлă çi-не-ва întр'о лăнтре ne знă pîş, îi se pare кь малăлă кь toate kasele шî арборii че се а-лă ne dînsă, şrăş îndърътă шî noі în лăнтре ştmă în локă шî нэ no mîşkămă. Asemenea î se pare шî omăлăи kindă сь scapa în mo-mentăлă аузнереі Soarelăи lîнгă знă лакă, кь nerpeşită Soarele kade în лакă, însă prin esnepiingă каре авемă, ştimă кь ачеста este нămaі о Illusiune ontikă (prodăşă de pe-şrîncepea pazeloră Soarelăи în лакă) dară нэ о realitate. Знă копнлă saă знă omă сьzbatikă възîндă pentрэ întia оарь о orgîndă, елă ва кьzta în dosăлă orgîndeі ка сь vază знде sîntă лăкръpіe, каре îi apată orgînda, ne kindă o-мăлă çivilizată нэ ва maі face ачеста, fiindă кь шtie: кь în dosăлă orgîndeі нэ е nimikă шî кь toate imagiнe, каре ne apată orgînda, sîntă нămaі illusiunile ontiche.

О illusiune ontikă foapte кьpіoasă se apată de măte opî ла oamenii, каре змăлă în desper-tele (năştіile) nisinoase, în kăimele кьzăpоase; адекъ лî se pare, кь възă de denapte opame локşite de oamenі кь kase шî палатşpî pompoase; saă кь възă пьdърі кь арборі omăromî шî кь

izvoare limpezii, saŭ kŭ vŭdŭ lakŭrŭi albastre ūi korŭbŭi pŭimŭndŭ-se ne dŭnsele. Eŭ, ŭskadŭ de sete ūi de kŭldŭrŭ, se grŭbeskŭ akolo spre a grŭsi ŭtŭra ūi ana rŭkorŭitoare; darŭ kind a-
 jŭngŭ la dokŭlŭ ŭnde li s'a pŭrŭtŭ a vede a-
 cheste lŭkrŭrŭi inkŭntŭtoare, vŭdŭ kŭ nŭ e nimikŭ, kŭ s'aŭ inŭelatlŭ; kŭŭi toate ačeste vizŭiŭni nŭ eraŭ alŭ nimikŭ de kind o lŭzŭiŭne optikŭ prodŭsŭ prin refrakŭiŭnea lŭminei in aerŭ inkŭr-
 katŭ kŭ atomele (nŭrtŭčele mičŭ) de nisŭŭ.—
 Aerŭlŭ este in ŭenere, kazŭa mŭltora lŭzŭiŭni; kearŭ fenomenele kreŭskŭlare, frŭmoasa aŭropŭ a dimŭnŭŭi, intereŭantŭlŭ mŭrgŭ alŭ sŭrŭi, ase-
 menea ūi kŭrkŭbeŭlŭ, kŭdere a stelelorŭ din čerŭ, vizŭiŭnea nŭmitŭ aŭropŭa borealŭ ūi vi-
 zŭiŭnea maŭ parŭ kindŭ se apatlŭ indatlŭ in čerŭ doŭ, tŭei sopŭ; toate ačeste sŭntŭ fenomenele prodŭse prin difereŭte lŭzŭiŭni optice. Nainte
 kindŭ-va anŭ, zŭčea Aimŕe Martin (Lettres à Sophie) inŭre ŭnŭlŭ din orasŭle Frančiei, zŭoa
 toatlŭ lŭmea a vŭzŭtlŭ ŭnŭ omŭ de fokŭ d'o
 statŭrŭ ŭiranŭkŭ ŭiŭndŭ o saŭie in mŭnŭ, stŭndŭ
 in aerŭ inŭre čerŭ ūi nŭmŭntŭ; asta nerpeŭitŭ
 nŭ era alŭ nimikŭ de kind iarŭ o iluŭiŭne optikŭ.

La lŭzŭiŭniŭle optice, simŭlŭ vedereŭ nŭ e
 bolnavŭ, de ačeea kindŭ ne aflŭmŭ togŭ in ase-
 menea kondiŭiŭne, togŭ vomŭ ave ačeeŭŭi lŭ-
 zŭiŭne. Din koptŭa la Hallucinaŭiŭni togŭ oameniŭ
 nŭ sŭntŭ sŭnŭŭi ačestorŭ vizŭiŭni; kŭŭi sŭntŭ pro-
 dŭse de kazŭa bolŭrei organelorŭ simŭrŭlorŭ
 la ŭniŭ oameniŭ; de ačeea togŭ oameniŭ n'aŭ a-
 cheste Hallucinaŭiŭni. Aičŭ greŭeala nŭ e in in-
 teliŭenŭŭ čŭ in organelŭ simŭrŭlorŭ. In lokŭ
 de a ne inŭtiŭnga de inŭtmŭrŭi din lŭmea es-
 terŭoarŭ, ne inŭtiŭngeazŭ de inŭtmŭrŭi čŭ se
 inŭtmŭrŭ kearŭ in ačeste organe; s. e. ŭnŭlŭ are
 konŭestiŭnele sŭnčelŭi kŭtre ŭreki ūi i sŭ pare
 kŭ azde mŭzŭka. Aičŭ kazŭa greŭeleŭi nŭste ŭre-
 kea kare, in lokŭ d'a fačŭ datŭriea ei d'a ne
 inŭtiŭnga de sŭnetele mŭzŭičŭei nŭmaŭ kindŭ kindŭ
 čŭne-va, ne dŭ impŭresiŭnea aŭzŭrei prodŭse prin-
 tŭ'o stape nŭlimŭŭ in kare dŭnsa se aflŭ. Sim-
 ŭlŭ vizŭiŭnei este sŭnŭsŭ inkŭ maŭ mŭltora Hal-
 lucinaŭiŭni. ŭniŭ kare aŭ galŭinare vede parkŭ
 toatlŭ lŭmea galŭenŭ. Alčŭi vŭdŭ totŭ-d'asna
 parkŭ mŭŭtele zŭsŭrŭndŭ nainte a lorŭ (mouches
 volante); asta e prodŭsŭ d'ŭnŭ felŭ de konŭestiŭne.

ŭnŭ omŭ kare a pŭiŭmitŭ o lovŭtŭrŭ la okŭ,
 vede felŭrimŭ de stela; ačesta se inŭtmŭrŭ ūi
 la ŭniŭ kare s'aŭ ŭitatŭ prea mŭltŭ in fŭndŭlŭ
 naħarŭlŭ, saŭ kare sŭntŭ foarte sŭnčeroŭŭi ūi
 sŭnŭŭi la ŭnŭ atakŭ d'anopŭesie. Sŭntŭ ŭniŭ oa-
 menŭ kare nŭ sŭntŭ in stape a deoseŭi difereŭte
 koloarŭ; koloarea roŭie le se pare kŭ e nea-
 grŭ. ŭnŭ omŭ, zŭčŭ Esquiroŭ, a venŭtlŭ la kŭ-
 nŭniŭle sale inŭrŭnŭ frakŭ roŭŭ ka sŭnčele.
 Mŭreasa vŭzŭndŭ'lŭ in ačestŭ kostŭmŭ ridŭkŭlŭ,
 l'a pefŭzatŭ, ŭiŭndŭ'lŭ de nebŭnŭ; ne ŭrŭtŭ s'a
 arŭtatŭ kŭ okŭi lŭi ave a partŭkŭlarŭitatea kŭ n'aŭ
 nŭtatŭ sŭ deosebeaskŭ inŭre koloarea roŭie din
 neagrŭ.

Hallucinaŭiŭniŭle simŭrŭlorŭ poate sŭ fie
 prodŭse la ori-čŭ omŭ, kind ŭn simŭŭ a pŭiŭmit
 mŭltŭ timŭŭ o sinŭrŭrŭ impŭresiŭne nekontenŭtŭ;
 s. e. oameniŭ kare s'ŭntorŭkŭ de la balŭ ŭnde aŭ
 aŭzitŭ toatlŭ noantea o mŭzŭkŭ sromotoasŭ, kearŭ
 fiŭndŭ in patŭ, li sŭ pare kŭ azde ŭotemŭlŭ ūi
 polka, kare ŭi inŭtlŭ la dančŭ. Kanonierŭi in-
 torŭkindŭ-se de la batalie, aŭdŭ ūi kite-va zŭle
 maŭ ne ŭrŭtŭ sŭŭgnŭtŭrŭle tŭnŭrŭlorŭ.

Rudemacher povesteŭte d'ŭnŭ ŭeneraŭlŭ bŭ-
 tŭrŭnŭ kare, dŭne čŭ a lŭatlŭ o parte aktivŭ la
 toate bŭtŭlŭle sŭnčeroase čŭ s'aŭ ŭrmatŭ in
 Eħropa la inčenŭtlŭ ačestŭi sekoŭlŭ, a datŭ de-
 miŭsiŭnea sa ūi s'a aŭezatlŭ la ŭnŭ orasŭ lŭngŭ
 maŭlŭ Pinŭlŭi, teatrŭlŭ ačestorŭ peŭbele de
 maŭ nainte, maŭ kŭ seamŭ a tŭečerei Pinŭlŭi de
 kŭtre frančezŭi, ŭnde a lŭatlŭ ūi elŭ o parte
 aktivŭ. Ačestŭ omŭ ave a Hallucinaŭiŭne kŭ-
 rioasŭ: adekŭ kindŭ s'a ŭitatŭ la Pinŭ kite-va
 minŭte, ŭi s'a pŭrŭtlŭ kŭ asistŭ la ačeastŭ tŭe-
 čere, kŭ vede felŭrimŭ de oŭtŭrŭi, infanterie, ka-
 valerie, ĭħsarŭi, dragonŭi kŭmŭ se lŭntŭ, kŭmŭ se
 deosebeŭkŭ, steaŭrŭle lorŭ kŭmŭ flotez in aer kŭ
 mŭndŭrie inŭitŭndŭ la birŭngŭ. In ačeastŭ vi-
 zŭiŭne, elŭ a deoseŭiŭ prea bine fie-kare ŭni-
 formŭ; inŭsŭ, lŭkrŭ kŭriosŭ, soldačŭi d'infanterie
 ŭi vede a nŭmaŭ nŭnŭ la nenŭlŭ, de la kavalerie
 nŭmaŭ kapitale de kaŭ ūi de kŭlŭrečŭi ne kindŭ
 partea de ĭos a korŭlŭi i s'a pŭrŭt inŭvelŭtŭ inŭrŭ'o
 nebŭlŭ nekŭnoskŭtlŭ. Ačestŭ bŭtŭrŭnŭ kare a tŭrŭtlŭ
 in sŭvenŭrŭle ĭlorŭioase a karierei sale mŭltare,
 a grŭsiŭ o plŭčere mare a netŭrečŭ vieaħa sa
 in ačeste vizŭiŭni imaħinare ūi de ačeea ilŭ ve-
 dea oameniŭ mŭlčŭi anŭ ŭezŭndŭ de dimŭnŭŭŭ.

pe zñš skazñš lñrgz maľalš Pñňalš mi petre- kindš ore ñtreęi kš ačeastš vizñšne.

Ţñiñ din oamenii čei mai vestięi aveaş Hal- lucinaęiunile lorš. *Socrate* vedeaş zñ űeniš kare a stštštš totš-d'asna lñrgz dñnsalš mi l'a ñnspiratš, *Numa Pompilius* mi mai toęi leęisla- torii antii, aš vorbitš de nişte űeniš, kare ac-aš komšnikatš ideile lorš, če aš reformatš lšmea. Darš mi ñn timşriale mai moderne, gš- simš čelebršlš filozofš franęezš *Pascal* kare ñn toatš vieaęa sa a vžvžš o groapš deskistš lñ- rgz dñnsalš mi ačeastš idee tristš a fšksš, kš *Pascal* a devenitš zñalš din filozofii čei mai seriouš mi vestięi.

Este ñnvedepatš kš ačeste Illusiunii mi mai kš seamš Hallucinaęiunii sñntš ñn stape a pro- dšče zmintiri mi ñn žrma ačestia mi nişte ak- tięniš kriminale. Eatš zñš esemplš: zñš omš (ñn žrma komšestñšlorš sžñęelš ñn žreke) are o amžpire ñn simęalš azziroi, ñn kñtš ñ se pare kš ašde totš-d'asna oameni čeršñdš-se kš dñnsš. La ñnčenšš, omšalš űtie kš asta este nšmai o amžpire neadevtratz, darš kindš ačeastš natimš ĳine mšalš timšš, devine o idee fiksz mi ašnyč, omšalš se fače zmintitš; kšmi űmi ñmaĳinš atšnyč, kš este ñnkonęispatš de ñnamiči, kare se čearitš kš dñnsalš; mai ne žrmtš, ide.a fiksz ažņņe la zñš gradš mai mare mi zmintitšalš krede kš toatš lšmea lš ameringžš mi va sž'lš omoare; apoi este natšralš kš, kindš zñš omš este ame- ringatš de čine-va. kszš sž se anere; aša darš mi zmintitšalš nostrš ñn opinišnea lš kš e ameringatš, kszš sž se anere; de ačea e ñn stape sž omoare zñš omš, kare nš 'i-a fšksš niči žn ržš, mi poate kš ñ vede ñtñiáš datš ñn vieaęa sa. Eatš zñš felš d'omociđere nevolšntarš despre kare vomš vorbi la vale mai ne laręš, žnde vomš da mi mai mšate esemplš kš- pioase afirmžtoare esistingei omščidepei nevo- lšntare; o ñmpreęispare foarte ñmportantš nen- trš žšdeętorii ñn lškršriale kriminale.

Eatš mi alte esemplš de zmintire kazate prin Hallucinaęiunile ašzšalš. Ţñš omš are komšestñšne ñn žreke, ñ se pare kš ašde zñš sromotš kare seamšntš kš sromotšalš valšriilorš zñš rñš mare kšrgžtorš saš a mžrei ñntžpitatz (o asemenea simęire poate sž'mi prodškš oa- reš mi omš kindš 'mi ašņņ žrekiš kš deęetš). Ţñne če ačeastš azziroi amžđitoare a ĳinšš,

mšalš timšš, se formeazš la omš ideea fiksz kš se aflš pe o korabiš ñn mizlokalš mžrei, kš este ameringatš d'o sžrtšntš kare zšmš sž'lš kššñde ñmprežntš kš korabiš ñn fšndšalš Očea- nšalš mi elš, spre a sšņna, vrea sž se desbrache ka sž 'noate la žskatš. Eatš pe ačestš omš ñn pozięišnea ridikalš desvžkatš kš pelea roalš ñn mizlokalš kasei, fiindš-kš ñ se pare kš e ñn mizlokalš Očeanšalš. Kšči de mi okii sž vžđš kš nš e aša, ñnš simęirea dominantš a azziroi kare a lžatš posesišne de toate fakštžđile sale mentale, a absorbitš toatš atenęišnea sa ñn kñtš elš nš vede de mi ĳine okii deskiiš; parčš viseazš. Este ñnvedepatš kš zñš omš kare kom- mitš ñn ačeastš stape o krimž, nš e ržšņnsabil.

La zñš altš omš kš o konstñtžđišnea mai delikatš, komšestñšne ñn žreke prodškš nişte sšņete mai delicate mi melodioase; atšnyč omš ñ se pare kš ašde totš-d'asna o mžzikš đlče, sšavž kare parčš vine de denapte d'o reęižntš misterioasš, nekšnoskšntš. Ačestš omš, dakš are o ñmaĳinaęišne viz mi a azziš vř'o datš vorbind despre čerš, de ñnčeri mi de mžzika čereaskš kare se žrmeazš sššš ñn ačeastš pezidenž di- vñntš; ačestš sšveniřš (đšne leęea pzikolojičš nšmitš a asociatišnei ideilor) ñ va amžđi ñkš mai mšalš mi ñ sž va pžrea kš ašde o mžzikš čereaskš, kš e ñnkonęispat de ñnčeri; apoi kššñ- dñ'ž-se ñn ačest šir de idei ñkš mai mšalš, o sž-š se parčš kš e moršđ de mšalš, kš se aflš ñn Paradisš (Paiš) ñnkonęispatš de ñnčeri, ka ašde zñš glasš divñnš kare vorbešnte kš dñnsalš, kare ñ ñntžřčineazš kš o misišne ñnalš nentřš saista omenirei; kšči toate ačeste idei sñntš le- galš žna kš ala. Eatš darš kš ačestš omš va asiršpa kš e moršđ, aflñdš-se ñn Paradisš mi trimisš din čerš la nšmintš spre a ñmłini o misišne mare; ñntřžñ kšvñnt: eatš kš s'a zmin- titš.— Eatš ñn če modš fakštžđile noastř ñn- ĳeleņđžale, sšņerioare deninde de stapea sžnt- toasš saš nštimáš a organelorš simęriilorš noastř. Eatš kš vestitšalš filozofš *Locke* a avšš đpentate kindš a hotžpit žikñd *non est in intellectu quod non fuerit in sensu* adekš niči o idee nš ñntřž ñn ñntelñęęa noastř kare nš ñia venitš prin norđile simęriilorš noastř; o sen- tiņž filozofikš foarte adñkš mi de čea mai mare ñmportanęš. (Va žrma).

Отгълъ.

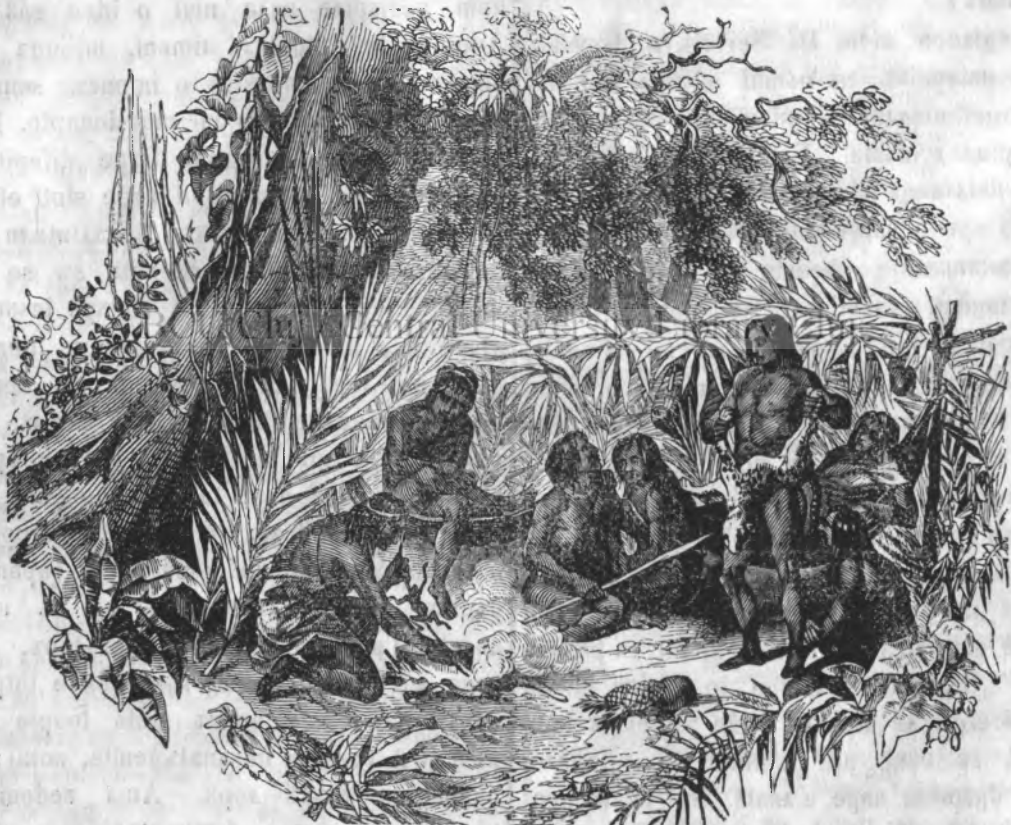
IV.

ВІІТОРЪЛЪ ПАСЕЛОРЪ ОАМЕНЕШТІ.

Леагенълѣ ценълѣи зманѣ, амѣ възѣтѣ къ е аконеритѣ къ знѣ влѣлѣ misteriosъ. Ориѣина раселорѣ este инкъ о проблемѣ ши знѣ събжектѣ de desvateri vii, darѣ кеарѣ ши ачеї каре зикѣ къ toate diferitele рѣсе d'акѣмѣ аѣ ешитѣ d'o singърѣ пасѣ, diferiazъ in opinii: каре ера pasa чеа primitivъ, de каре toate челе-ладе аѣ ешитѣ? Noi Европееї амѣ адонтатѣ opinieа къ pasa поастрѣ алѣ, ера чеа primitivъ; insъ

кеарѣ Bibliae нѣ зиче дакъ Мошѣ Adamъ ера знѣ омѣ алѣ саѣ знѣ арапѣ.

Darѣ акѣмѣ sintъ знїї savanѣї, каре pretindъ seriosъ ка pasa неарѣ este чеа маї веке, къ еа а пречедатѣ челеї алѣ. Argumentълѣ лорѣ este, къ in totъ регнѣлѣ animalъ вѣдѣ къ soixrie маї новїле аѣ ешитѣ din sїнѣлѣ челорѣ маї пѣгїнѣ новїле, darѣ нѣ in kontra; ama darѣ ши istorieа paselorѣ oamenешїї тѣвѣе съ

Indienii (Рошиї) съблатїи in Brasilia (Амерїка).

fie зрматѣ ачестѣ дрѣмѣ. Darѣ ажѣтѣ D. Serres, кїарѣ ши istorieа пѣмїнтѣлѣї este знѣ аргѣментѣ pentрѣ ачeastъ opinieа. Ла епока чеа маї primitivъ а пѣмїнтѣлѣї, pasa неарѣ а domnitъ не пѣмїнтѣ. Patrieа ei este цѣрїле екваторїале але континѣнтѣлѣї векиѣ.— Лїнѣ дїнса ши маї не зрмѣ чева, s'a desvoltatъ pasa американъ саѣ арапѣ, каре а локѣитѣ partea пѣмїнтѣлѣї знде este акѣмѣ Oceanълѣ Atlantikъ ши знде маї nainte, дѣне tradigiieа Еленъ, а esistatъ знѣ кон-

tinentъ нѣмитѣ Atlantis. Ла ачеа епокъ terribilъ, kindъ проведїнга а кѣсѣндатѣ ачесте nenmeroase поплѣацїиї рошиї in sїнѣлѣ Oceanълѣ Atlantikъ, лѣсїндѣ нѣмаї рѣтѣшицѣрїле sale не пѣмїнтѣлѣї Americеї, totъ d'o datъ s'a sїitъ in Asia мѣнѣї чеї gigantїчїї, не поалеле кѣрора s'a desvoltatъ їндатъ pasa алѣ. Ачeastъ opinieа а D-лѣї Serres este о ipotezъ, о sїпоzїциieа; insъ о ipotezъ фрѣмоасъ, poetikъ, каре deskide nainteа imаїнацїїнеї noastpe знѣ

таблоѣ ѿгантикѣ, знѣ оризонтѣ именсѣ, капе не араѣ легѣтра инѣмѣ инѣре паселе оаменѣлорѣ шѣ исторѣа глобѣлѣи пострѣ.

О обсерваѣионе а D-лѣи Serres este foarte interesantѣ. Елѣ а обсерватѣ кѣ позѣиѣионеа бѣрикѣлѣи кореспонѣде кѣ новѣлѣмеа пасеѣ, адекѣ кѣ кѣт бѣрикѣлѣ е пѣсѣ маѣ жосѣ, кѣ атѣлѣ раса е маѣ пѣгѣнѣ мобѣлѣ, кѣ кѣлѣ е маѣ сѣсѣ, кѣ атѣлѣ маѣ мѣлѣтѣ! Ехроненѣи аѣ инѣре тоате паселе, фикѣлѣлѣ челѣлѣ маѣ мѣкѣ шѣ бѣрикѣлѣ прѣн ѣрмаре аѣлѣндѣ-се преа сѣсѣ; не кѣндѣ Инѣиенѣи дѣн Америкѣ аѣ фикѣлѣлѣ челѣлѣ маѣ маре прѣн ѣрмаре шѣ бѣрикѣлѣ лорѣ е foarte лѣсѣтѣ ин жосѣ. Регѣлѣ генералѣ: кѣ кѣлѣ фикѣлѣлѣ омѣлѣи е маѣ маре, кѣ атѣлѣ капѣлѣ лѣи е маѣ мѣкѣ шѣ инѣлѣиѣнѣа са маѣ борнатѣ!

Чѣвѣлизѣиѣионеа зѣче, D. Serres, а есепѣсѣтѣ инѣлѣиѣнѣа еѣ пѣтерпѣкѣ, нѣ нѣмаѣ аѣѣпра капѣлѣи шѣ инѣлѣиѣнѣеѣи омѣлѣи, чѣ шѣ аѣѣпра стомѣкѣлѣи сѣѣ, мѣкѣшорѣндѣлѣ мѣлѣтѣ. Este o fantѣ кѣрѣоаст кѣ понѣлѣи чѣвѣлизѣиѣи аѣ stomache маѣ мѣчѣ. Фѣ капе Кѣнезѣ аре о бѣртѣ енорнѣлѣ, проѣдѣсѣ прѣн мѣрѣмеа стомѣкѣлѣи; аѣеаста сѣ vede шѣ ла мѣлѣ понѣлѣаѣиѣнѣи сѣлѣватѣе ин Америкѣ. Аѣемнѣи Инѣиенѣи локѣиторѣ дѣн Бразѣлиѣ ка шѣ Кѣнезѣи) мѣлѣнѣкѣ преа мѣлѣтѣ, преа исте шѣ кѣ о маре voracitate. Кѣндѣ мѣлѣнѣкѣ, шѣ ѣмплѣ бѣрта инѣлѣрѣатѣла кѣ, кадѣ жосѣ шѣ нѣ поѣлѣ сѣ се мѣшѣче: атѣнѣи се кѣлѣкѣ не спѣнаре шѣ кеамѣ не знѣ камарѣдѣ ка сѣ шеазѣ не бѣрта лорѣ шѣ s'o фрѣмѣнте, ка сѣ инѣлезнеасѣкѣ мѣстѣре ин ѣенере гѣсѣмѣ ла паселе инѣериоре о десѣолѣтаре маѣ маре а симѣлѣриор аѣимале де кѣт ла паселе сѣперѣиоре. Оаменѣи сѣлѣватѣиѣи ин Африкѣ шѣ ин Инѣиѣ, кѣндѣ ворѣ се аѣле не зѣнде а трекѣлѣи инѣмѣиѣи лорѣ, се пѣнѣ не пѣмѣнтѣ шѣ мѣроасе, атѣнѣи шѣтѣлѣ дрѣмѣлѣлѣ капе а лѣлѣлѣ. Ынѣ асеменеа талантѣ гѣсѣмѣ ин Ехронѣ нѣмаѣ ла копоѣи, дарѣ нѣ ла ом. Мѣроасѣлѣ, ахѣлѣ шѣ недереа сѣнтѣ негрѣшѣтѣ маѣ десѣолѣтаре ла аѣимале де кѣлѣ ла омѣ, аша шѣ маѣ мѣлѣтѣ ла паселе инѣериоре де кѣлѣ ла челе сѣперѣиоре, ла локѣиторѣи де сѣте маѣ мѣлѣт де кѣт ла аѣеѣ дѣн ораше. Ла знѣи понѣлѣ сѣлѣватѣиѣи, vedemѣ кѣарѣ знѣ фелѣ де кѣлѣ шѣ аѣорѣаѣионе нентрѣ орапелѣ аѣеасторѣ симѣлѣрѣи. Аша vedemѣ кѣ знѣи понѣлѣ сѣлѣватѣиѣи трѣгѣ копѣи лорѣ де зрѣкѣи ка сѣ ле креасѣкѣ зрѣкѣлѣ мѣлѣтѣ, кѣчѣ зрѣкѣлѣ лѣнѣи сѣнтѣ прѣвѣте аѣоло ка о маре

фрѣмѣсѣеде (ин Ехронѣ нѣмаѣ магарѣлѣ шѣ енѣрѣлѣ се бѣкѣрѣ де аѣеастѣ фрѣмѣсѣеде). Алѣи понѣлѣи трѣгѣ копѣи лорѣ де насѣ сѣндѣ-кѣ инѣрѣнѣ насѣ лѣнѣгѣ ка ла барѣлѣ, гѣсѣсѣкѣ еѣ идеѣлѣлѣ фрѣмѣсѣеѣи.

Омѣлѣ este ин старе сѣ еспрѣме идеѣлѣ шѣ симѣлѣментеле сѣле прѣн лѣмѣлѣ шѣ прѣн ѣестѣрѣлѣ сѣле. О мѣлѣме де мѣшѣкѣ се аѣлѣ де десѣлѣлѣлѣ пелеѣ омѣлѣи капе, кѣндѣ сѣнтѣ ин мѣшѣкаре, еспрѣмѣ некаѣлѣ сѣлѣ пѣлѣчере, инѣрѣистаре сѣлѣ гѣндѣрѣи аѣлѣнѣи. Аѣеасте еспрѣсѣиѣнѣи прѣн ѣестѣрѣи конѣстѣтѣе шѣтѣиѣа нѣмѣтѣ *fisiognomikѣ* (d'a кѣноаште карѣкѣтерѣлѣ омѣлѣи прѣн фаѣа са); аѣоѣи, лѣкѣрѣ кѣрѣиосѣ, нѣмаѣ ла оаменѣи дѣн раса аѣлѣ, аѣеаста е поѣлѣлѣлѣ; Арапѣлѣ нѣ е ин старе а еспрѣма прѣн ѣестѣрѣлѣ сѣле нѣчѣи о идеѣ сѣлѣ симѣлѣре. Аѣоѣи шѣ ин рапортѣлѣ лѣмѣлѣ, шѣтѣиѣа а десѣкопѣрѣтѣлѣ ла раса поастрѣ о именѣлѣ сѣперѣиорѣитате.

Шѣтѣиѣа а мепс шѣ маѣ денѣрте. Еа а ѣерѣѣетѣлѣ: дакѣ аместекѣреа инѣре дѣферѣтеле пасе оаменѣмнѣи, е поѣсѣлѣлѣ шѣ капе сѣнтѣ еѣекѣтеле аѣѣестеѣи аместекѣрѣи? Еатѣ реѣзлѣателе аѣеасторѣ ѣерѣѣетрѣи. Тоате паселе поѣлѣ сѣ се аместече шѣ сѣ проѣдѣкѣ копѣи, инсѣ Натѣра инсѣшѣи а пѣсѣ аѣиѣи нѣште марѣиѣне вѣне-гѣкѣлѣтоаре нентрѣ фиѣторѣлѣлѣ пасѣлорѣ. Аша vedemѣ кѣ копѣи зѣмѣлѣлѣ тоѣлѣ-d'аѣна дѣне тѣтѣ. Кѣндѣ тѣтѣлѣлѣ este d'o расѣ новѣлѣ шѣ мѣма нѣ, расѣ инѣериорѣ сѣ рѣдѣкѣ; не кѣндѣ дакѣ тѣтѣлѣ е d'o расѣ инѣериорѣ, копѣи се дерѣаѣеѣлѣ; де аѣеаа кѣзѣсторѣеа инѣрѣо о фемее аѣлѣ шѣ знѣ омѣ негрѣ (арапѣ) орѣ кѣ рѣлѣмѣне стѣрѣлѣ (гѣрѣ копѣи) орѣ кѣ копѣи капе насѣкѣ d'аѣеастѣ зрѣтѣ аместекѣлѣрѣ, дерѣаѣеѣлѣ раса еѣи. Дѣн контра, кѣзѣсторѣиѣе инѣрѣнѣлѣ омѣ аѣлѣ шѣ о фемее арапѣлѣ сѣнтѣ foarte поѣлѣтоаре кѣчѣи аѣиѣи раса се имѣлѣнѣлѣѣеште, копѣи семѣлѣндѣлѣ нѣмаѣ кѣ тѣтѣлѣлѣ лорѣ. Аша vedemѣ кѣ натѣра инсѣшѣи кѣлѣта а имѣлѣнѣлѣѣиѣи паселе, а имѣлѣиѣи раса аѣлѣ не коѣтѣлѣлѣ ѣелорѣлѣ-лаѣте.

Дѣнтре аѣеастѣ фанѣтѣ еасѣ о идеѣ фѣлозоѣикѣ foarte импорѣтанѣтѣ нентрѣ вѣиторѣлѣлѣ оаменѣиѣеѣи, адекѣ este тенденѣа пасеѣ аѣлѣ а нѣмѣиѣи не ѣелѣлаѣте. Паса неагрѣ, ѣеа маѣ веке, ера ѣеа маѣ нѣмѣроасѣ; кѣчѣи ера foarte поѣлѣтоаре; кѣ тоате аѣеастеа, s'a имѣлѣнѣнѣатѣлѣ мѣлѣтѣ не пѣмѣнтѣ кѣчѣи раса аѣлѣ а гонѣтѣо. Асеменеа vedemѣ ин Амерѣка кѣ, дѣн зѣи ин зѣи се имѣлѣнѣнеазѣ раса ромѣиѣ прѣмитѣвѣ d'аѣоло шѣ де сѣте де мѣлѣионе

de oameni ce erau acolo la deskopierea Americii, a rămasă acum o rămășiță mică, care peste clii-ba anî se va sterpe ca totuă. Superioritatea rasei albe în civilizație nu este cea mai mare decât otrava teribilă numită «răci» care a introdusă la populație noșie, a dechimat-o și o sfinșește din zi în zi mai mult.

Într-un grad răciamentului rasei influză kearșă asupra praxiei uenerației uerorșă viitoare, avemă și esemplu importantă la uenele populației indice din America. Este acolo o populație numită «uioarșă»; kuchi fupțrșă obrazlăi lorșă seamăpă uera kă aueea a unei uoare. Aueșii oameni aș praxlă tare și drepți și aua de lăngă în kilă aueșie la lăpuimea și omă și mai multă inkă. Uoiuorșii asirșrșă, kă aș uelăși oameni d'uește rase, kînd aș mersă kălări, praxlă lorșă s'a tipă ne păsintă. Dară este și o altă populație uecinate care aș praxlă foarte kreușă; apoi răciamentulă ueștorșă doș rase, a produsă oameni ală kăpura pră fiindă foarte lăngă și foarte kreușă, formează ne kăkilă omăli kă o pădșre kă arbori de pră și kăkilă ueștorșă oameni se amăpă parkă, uoarșă o koeșrșă imensă, care aueșie într-un la $\frac{1}{3}$ parte a mărimei korpăli, kuchi aueșie la o înălțime de 2 picioare kite odată. Aici praxlă ueștei uenerației a ueștrată karakterlă praxlă amăndșorșă raseilor de unde uroline.

Este o fantă uenerală kă rasele și populații mai tari și mai superioră, treue și înțit ne uei mai inferioră și debilă. Aueășă lăde fatală s'adeueează în toată istoria omenească. Prekșm în oareșă-kare stat, oamenii inferioră în înțeliență sîntă făkșii a askăta și uei superioră a ordona; aua și între rasele, uele inferioră sîntă kondemate a se mikșra și a face lokă uelei superioră, care o făkăte a domni pe pămîntlă ueșta. Întoamă kumă răsămă în sînelă pămîntlăi animale fosile, aua răsămă acolo și rase fosile; adekă rase care s'aș stepsă kă totă dșne faga pămîntlăi și ale kăpura oseminte sîntă înronate în sînelă pămîntlăi. Apoi întokmăi kîndă o ființă ue înțite uea, aueea care a înțită kōtrăue uea la kreshereea sa, asemenea și înțiperea rasei neșre și a uoșii, a kōtrăueșită la imăueșităperea rasei albe.

Aici treue și pomenimă d'oe ueșe fiziologică foarte interesantă; adekă kă prin răciamentulă (ameștecare) diferitelorșă rase, eaeșă și produsă multă mai uelă de kilă ară fi emiță kearșă din rase uoșilă, singrșă, fără răciamentă. Este kănoskă kă Creoli (adekă oameni emiți d'oe amestekătrșă de rase albe kă uea neagră) sîntă oameni uei mai frumoi; aici rase neagră a kōtrăueșită a imăueșităpă ne uea albe. Kear în sînelă rasei albe s'a obseruă kă kăștoriea între diferite uoșri de oameni, prodșce kopii multă mai frumoi de kilă kăștoriea într'ueșă felă de oameni. Aua ueдемă kă din prăinții dintre care șielă e uelă și altă oakenă (mai kă seamă kîndă tatălă e oakenă și măma uelă) eaeșă kopii uei mai ueștoșii și frumoi; parkă amăndșă uoșriue aș kōtrăueșită aici lie-kare uea din frumșeueea lă. De aueea, zice D. Lallemand, ueдемă populații care aș ueșmată aueășă ueșea mare a uieuei, și s'aș amestekă kă alți, aș ueștrată uioareea și frumșeueea lorșă în toată kărsă și sekălelorșă într-un zioa d'astăzi. Înșelăce Marșă Britaniei erau lokșile de Saksoni (și ueamă Uermană) ne ueșă aș ueiă Normandi (și ueamă Franueșă) și i-aș ueșueșată. Dară uirșitorii n'a ueșă și stință ne uirșită, uei s'a amestekă kă dinșii și de ueșă răciamentă aș emiță populații uioarșă și frumoi ală Angleziilorșă. Kear și Aristokraciea Anglează nu s'a deosebită din uelelate klase ale uoșietăuei; de aueea ueдемă kă aristokraciea Anglează nu s'a uepadată în raportulă fizikă. Aueășă ueдемă și în Franua unde din amestekarea populații Galilor (Goulois) și a Franconilor (francs) a emiță populații Franueșă înueștrată kă atăea dășri. Din kōtră, ueдемă kă în Spania, unde uirșitorii în ueșă și fonatimă omăuid și ueșueșă, aș stinșă ne uei uirșită (Mauri) fiindă-kă nu erau kreshini, akolo ueдемă, zicemă, kă populații s'a uepadată în raportulă fizikă și statulă a mersă kă pasșri ueueșă spre dekadenua sa. Dară aristokraciea spaniolă, fiindă-kă s'a deosebită din uelelate (ueue ueoiale și n'a ueșă și se amestecă kă dinșele, s'a uepadată akumă într'ată, în kilă uoșilă uea spaniolă, zice și uoiuorșă, este parkă d'ueșă ueamă de uoșioșă, aua

de miçi și de debilî sîntî. Keapî și леџеа чеа маї антикî în зџаџиî ла тоџи попълиі, адекъ ка фраџиі și сџропие сџ нџ се інсоаре, аре пе лінгъ motivele foarte morale și знџ алџ motive fizikî, кџ соіџлџ де oameni se înpъtъџе- ште și se derpadъ kindî кџзџторііле рџmînî mърџinite în familiі și нџ се înlindъ пе знџ черкџ mare de individo în familiі streine. De а- чеа, леџеа каре опреште кџзџторіеа între рџ- denia d'aproape, este о леџе салџтаре кеарџ în raportълџ fizikî алџ îmbъntъџіреі раселорџ.

Kindî stъdiemî istoriea diferіџilorџ попъ- ліі d'asъpra рџmînълџî în diferitele епоche ale esistîнџеі lorџ, vomъ vedea, кџ знеіе раше аџ încenпtî de împъrіîș a se çiviliza, а а- жъnsъ ла зп grad și а stъtîtî. Паркъ ка зп om каре вrînd сџ се sçie пе vîpъл знџî mъnte; însъ nîнъ n'a ажъnsъ аколо, s'a ostenitъ și а рџmasъ îndъртî. Asemenea раше рџmine аtънçî stationarîі și нџмаі факъ маі niçi знџ progresъ în кџрsълџ секъелорџ; vieaça lorџ este о ве- çetаре tpiстъ; еі де мџлџî нџмаі жокъ niçi знџ полџ în istoriea лъмеі. О asemenea раше este чеа монголикъ (Kinezii, Iaponezii ш. ч. л.) Алте раше sîntî în plîнъ deskadenџъ, прекъmъ чеа neарџъ și чеа рошіе саџ Американъ; дін зі în зі паркъ s'апропие маі мџлџî кџтре моарте și disoluџіonea lorџ. Алте раше și попълі аџ și mърitъ de мџлџî și нџмаі vorџ reinvia; кџçî sç- fletълџ lorџ а зџрпатъ, vieaça lorџ naçionalъ e stînsъ de мџлџî: s. e. мџлџî дін попълі антиçî (Asirienii, Babilonienii, Medienii ш. ч. л.) Дін kontra vedemъ алте раше și попълі, каре аџ încenпtî tprziî калеа çivilizaçіoneі, darъ s'a sçitъ penede și се sçie tot mereъ кџтре кџлмеа çivi- lizaçіoneі. Açeste çirkъmstançe ле гџsim ла раша алъ че локъеште Еџрона. Еџрона а încenпtî foarte tprziîș а се çiviliza, маі tprziîș de kîтъ Asia și Afrika, darъ акъmъ ле-а întpeктî și а mepс foarte departe. Дакъ пе întpeçmъ: nîнъ kindî va mepçe аçeastъ калео progresivъ а аçesteі раше? Рџsъnsъ este кџ нџ шim; кџçî кеар în sî- нълџ аçesteі раше е învеdatъ кџ sîntî зніі попъ- ліі tinerî каре аџ îнкъ знџ vîitorъ mare, пе kindî алџи s'a îmbъrtînitъ și mepçъ snpe des- kandença lorџ. Vieaça naçіonіlorџ, este ка аçеаа а individelorџ; аре о vîpстъ а tînerеçеі, о vîpстъ вџнъ, о вџrtîнеçe și dъne каре vine

moарtea; darъ oamenii каре компъне о na- çіone, нџ morъ îndatъ; asta нџ се întîmpлъ, dar sçfletълџ naçionalъ каре 'i-a însnpatъ, а sçç- ratъ лъsîndъ naçіonea ка знџ kadaverъ, ка о рsîнъ tpiстъ а знеі глоріі tpeçte.

Зніі аstorî istoriçî аџ pretînsъ, кџ este кеаръ знџ terminъ natъралъ pentъ vieaça знеі naçіonî, преçmъ este în natъръ знџ terminъ pen- tpe vieaça individelorџ. Еі аџ холъrtîș sçma d'o mie de anî pentpe vieaça знеі naçіonî.

О çirkъmstançe кџrioasъ а арџтаъ преотъл (abbé) Frère printp'o колекçіone de kapete, каре а adъnatъ дін локçіtorîі Françeі în кџрsълџ де маі mъite sste de anî, адекъ: кџ kîтъ çiviliza- çіonea în Françia а naintatъ, кџ atîтъ kapetele oamenilorџ аџ devenitъ маі marî. În timpълџ лџî Chlodovig, oameni аџ avъt în Françia kapete maі miçi de kîтъ în timpълџ лџî Karolû çeлъ mare (Charlemagne) și în timpълџ лџî, kapetele oamenilorџ epаџ maі miçi de kîтъ în timpълџ modernъ. Аша darъ çivilizaçіonea mъреште volъmълџ kapълџî și mikъpеaçъ volъmълџ sto- makълџî.

Dаръ кџestіonea: dakъ nainta кџ sçie și miі de anî, taliea (mърimea) oamenilor а sçzъtîș? este знџ нџккîș desupe каре oameni de шtîнџъ нџ sîntî îнкъ întp'o зnpe. Poate кџ vomъ avea алъ datъ локъ а vorби маі пе marъ desupe аçеаstă. Însъ акъmъ алта nstemъ сџ zîçemъ кеаръ aiçi, кџ пе d'o parte ideeа попълџ- лџî este грешитъ kindî контривъ рџmъшîç- pіle çirantіche каре s'a гџsitъ în sîнълџ пџ- mînълџî ла niште попълі çpіашî «dîn timpълџ жидовіlorџ»; кџçî се шtie акъmъ кџ аçeste oseminte нџ sîntî але oamenilorџ, çі але ele- fançіlorџ antedelъbiane (Mastodonte); darъ пе d'алъ parte, kindî vedemъ sabііle și алте fe- лъpî de arme кџ каре s'aџ servitъ oameni nî- înte 500-600 de anî, каре n'арџ nsteа сџ ле поарте soldaçіî nouшpîі d'акъmъ; sîntemъ sîнџî а zîçe кџ oameni în Еџрона sîntъ акъmъ маі miçi de kîтъ nainte 5 saș 6 sste de anî. Аша nstemъ zîçe кџ амџ kpeçkîтî în snpîтъ și амџ deкpeçkîтî în kopъî în Еџрона. Çivilizaçіonea пе-а фџkîтî oameni кџ kapete marî și кџ ni- çioареле miçi!